Summary

Educated at the **Conservatoire of Music** in Bucharest, Paul Constantinescu (born in Ploiesti on 29 June 1909) has worked as a performer, professor and promoter of musical values and is well known as one of the most important Romanian modern age composers. He is the author of some genuine autonomous musical opuses and some compositions based on literary texts, intended to be both part of orthodox liturgical offices and performed as concerts or musical shows. He elaborates his music in various ways, from those involving a dynamic and complex sound, to those likely to enjoy a wide audience. His works are highly expressive. They bear aesthetic ideas, intense feelings and a perfect balance between consecrate conquests of tradition and innovative solutions. The composer excels in terms of the value of Melos developed in Byzantium style, perpetuated as sacred function of monody. ***Christmas Oratorio*** and ***Easter Oratorio*** (published by Barenreiter Verlag), ***Concerto for piano and orchestra*** and the ***Treble Concert for violin, cello, piano and orchestra*** bounded out as original works, perennial among Romanian and universal musical creation.

Raluca VOICU-ARNĂUŢOIU

Paul Constantinescu
Biografii paralele

Paul Constantinescu[1] a apărut în muzica românească ca o stea, ca o mare speranţă a componisticii; la numai 22 de ani, al doilea opus al său, *Suita românească* [2], a fost premiată la Concursul de compoziţie G. Enescu; la 23 de ani[3] a devenit membru al Societăţii Compozitorilor Români; la 25 de ani compusese deja o operă[4] care a avut premiera la Bucureşti; la 30 de ani era elogiat de cronicarii muzicali şi premiat pentru poemul coregrafic *Nuntă în Carpaţi* [5]. Cine s-ar fi putut gândi că un artist, cu o apariţie atât de spectaculoasă pe scena muzicii româneşti, va avea toată viaţă un destin bivalent. Fiecare reuşită în planul componisticii sau ascensiune în ierarhia socială a avut şi un revers dureros.

[1] S-a născut la 30 iunie 1909 la Ploieşti şi a murit la 20 decembrie 1963 la Bucureşti.
[2] A fost compusă în anul 1930 şi reorchestrată în 1942.
[3] Paul Constantinescu a fost primit în Societatea Compozitorilor Români în anul 1932, împreună cu Matei Socor, care va deveni preşedinte al societăţii în 1950. În: Octavian Lazăr Cosma, Universul muzicii româneşti, Ed. Muzicală a U.C.M.R., Bucureşti, 1995, pag.
[4] Este vorba de opera *O noapte furtunoasă*, compusă în 1934 şi refăcută în anul 1950. A fost premiată de Academia Română în 1956.
[5] Compus în anul 1938, a obţinut în acelaşi an Premiul I la Concursul de compoziţie G. Enescu.

În noiembrie 1935 Paul Constantinescu debutează la Opera Română din București, cu lucrarea *O noapte furtunoasă*, tânărul compozitor bucurându-se de colaborarea unor cântăreți prestigioși și a dirijorului Ionel Perlea. Critica muzicală a salutat premiera ca pe un eveniment. Voi cita din cronica unui împătimit ascultător de muzică, fin cunoscător al dramaturgiei lui I.L. Caragiale, scriitorul Mihail Sebastian: "Încercarea tânărului compozitor Paul Constantinescu este o directă și fericită traducere muzicală a mahalalaei românești surprinsă în pitorescul ei sonor și trecută din dialogul lui Caragiale în jocul dialectic al orchestrei. (...) Verva, ironia, humorul, acestei mici opere comice sunt cu adevărat pe linia lui Caragiale."[1].

Într-un alt registru este articolul semnat de Nicolae Bogdan, apărut în ziarul legionar *Porunca Vremii* [2]; dincolo de criticile aduse operei, articolul se remarcă prin stridența remarcilor antisemite la adresa lui Paul Constantinescu. Acesta era primul dintr-un șir de articole de aceeași factură, publicate în acest ziar dar și într-o altă gazetă legionară, *Acțiunea Românească*[3]. Preocuparea constantă a lui Paul Constantinescu pentru crearea unui stil componistic fundamentat pe folclorul românesc, subliniată de Virgil Gheorghiu în 1936, în articolul *Muzica românească* [4], era ignorată, dintr-un motiv sau altul, de semnatarii acestui gen de articole, care se pretindeau promotori ai valorilor naționale.

În perioada următoare creația lui Paul Constantinescu ajunge în centrul atenției cronicarilor muzicali. "*Jocurile oltenești*, după muzica lui Paul Constantinescu, au însemnat încă o mândrie a plasticei românești și un nou îndemn pentru baletul românesc."- scria cronicarul ziarului Universul, în 1938[5]. "O instituție oficială ar trebui să întreprindă tipărirea unor pagini ce iau loc printre puținele opere de artă românească vrednice în fața străinilor să ne reprezinte spiritul și pitorescul național" – scria în 1939 Emanoil Ciomac despre baletul *Nuntă în Carpați*[6].

Șicanele ziarelor *Porunca Vremii* și *Acțiunea Românescă*, nu ar fi putut afecta biografia compozitorului, dacă, prin insistența lor și prin conjunctura politică creată în anul 1940, nu ar fi generat reacții oficiale din partea conducerii Societății de Radio, unde Paul Constantinescu funcționa din 1936. Acesta, la cerința conducerii Radioului, este nevoit să justifice prin acte faptul că este creștin ortodox[7], la fel ca și părinții și bunicii săi.[8] Dar ceea ce frizează incredibilul este faptul că, după rebeliunea legionară din ianuarie 1941, Paul Constantinescu este licențiat de la Societatea de Radio "ca ne mai prezentând destulă încredere"[9]. Acest incident va schimba radical mersul vieții compozitorului, practic, timp de 22

---

[1] *Rampa*, 31 oct. 1935, în: V. Tomescu, *Paul Constantinescu*, Ed. Muzicală a U.C.M. din R.S.R., București, 1967, pag. 127.
[2] *Porunca Vremii*, 7 nov. 1935, Bibl. Acad., cota PIV 13005.
[3] Bibl. Acad., cota PII 10890.
[4] Virgil Gheorghiu, Muzica românească, în *Floare de foc*, nr. 21, anul III, din 25 iunie 1936. În articolul său, autorul afirmă că Paul Constantinescu este " unul dintre compozitorii noștri cei mai dotați din tânăra generație."
[5] Cronică muzicală semnată C.F., în: *Universul* din 6 februarie 1938, Bibl. Acad., cota PII 10890.
[6] Em. Ciomac, cronică muzicală la baletul *Nuntă în Carpați*, Curentul, 8 mai 1939.
[7] Arh. C.S.A.S., Dos. I 1717, pag. 33.
[8] Vasile Tomescu, op. cit., pag. 27-28.
[9] Arh. C.S.A.S., Dos. I 1717, pag. 33.

de ani, fiind, aproape fără întrerupere, sub observația poliției, și apoi, după instalarea regimului comunist, urmărit de Securitate.

Din propriile memorii înaintate autorităților – păstrate în dosarul personal de urmărire nr. 1717 din arhiva C.N.S.S., aflăm că i se aduc două acuzații:

1. - că ar fi fost membru al mișcării legionare.

2. - că ar fi participat la evenimentele întâmplate la radio în timpul rebeliunii.

În memoriul adresat Prefectului Poliției Capitalei (din 23 ianuarie 1943), Paul Constantinescu răspunde punctual acuzațiilor: Citez: "(...) pentru simplul fapt de a fi orchestrat imnuri legionare (lucru care mi s-a cerut de însuși directorul de programe, domnul D. Mugur, care la venirea legionarilor mai funcționa încă) cred că ar trece peste orice urmă de omenie de a fi făcut eu responsabil, acesta fiind serviciul meu în acel timp la Societatea de Radio."(...) "Nu numai că nu am luat parte la rebeliune (mai ales că nici nu eram în Societatea de Radio în acel timp, având un mic concediu pentru a-mi termina o lucrare personală), dar nici n-am fost înscris în mișcarea legionară ".

Din acest memoriu aflăm și faptul că noul director al Soc. de Radiodifuziune, Vasile Ionescu, instalat după evenimentele din 21-23 ianuarie 1941, nu a avut nici o întâlnire cu Paul Constantinescu, acesta ne fiind chemat la anchetarea celor care au fost, ca și el, licențiați.

În schimb, Paul Constantinescu ajunge subiect de investigație al Serviciului Special de Informații, al Direcției Generale a Poliției, al Prefecturii Poliției Capitalei.

Pare credibilă înscrierea lui Paul Constantinescu în mișcarea legionară, după ce, în numele ideologiei ei, a fost public umilit în ziare și, fiind chestionat de conducerea radioului, a trebuit, să probeze cu acte originea sa etnică și religia? De asemenea, se pune întrebarea, ar fi pornit ziarele legionare o campanie atât de virulentă împotriva unui presupus evreu devenit membru al mișcării legionare?

În general, Paul Constantinescu nu pare să fi fost interesat de politică. Într-o scrisoare adresată prof. George Breazul în 1934, după întoarcerea de la studiile făcute la Viena, compozitorul are două referiri critice la adresa mediului politic cu care avusese contact: în prima, vorbește despre felul cum politicienii își foloseau influența chiar și în probleme minore, cum ar fi obținerea unui post de profesor suplinitor: Citez: "După cum am auzit însă, suplinirile sunt în funcție de intervenții și mai ales de politicieni, care învârtesc totul". În legătură cu viața politică vieneză din 1933, an cu conotații istorice răsunătoare[1], când Paul Constantinescu studia la Viena, compozitorul notează: "Acum vienezii se țin de revoluție mai mult decât de muzică, lucru care nu mă pasionează prea mult (..)"[2].

În ceea ce privește mișcarea legionară, în scurta ei guvernare, nu s-ar putea spune că l-a promovat pe Paul Constantinescu sau că i-a promovat lucrările, așa cum a procedat cu cele ale compozitorilor care erau membrii sau simpatizanți declarați.

---

[1] Urmare a crizei economice și politice, Austria ajunsese să fie guvernată prin decrete - în fapt încetând să mai fie o democrație.

[2] Fondul Breazul – fondul de scrisori, inv. Nr. 1549.

În decembrie 1940, sub forța presiunilor politice, au fost organizate sub patronajul mișcării legionare două concerte simfonice; în nici unul din ele nu au fost prezentate lucrări compuse de Paul Constantinescu.[1]

Licențierea lui de la Societatea de Radio a determinat deschiderea unui "dosar special cu nr. 12059"[2], Serviciul Poliției de Siguranță începând investigațiile. Toate instituțiile cu care avea legături sau la care Paul Constantinescu depusese memorii pentru a i se clarifica situația și pentru a-și putea dovedi neimplicarea în mișcarea legionară, Ministerul Culturii și Cultelor, Președinția Consiliului de Ministri, Prefectura Poliției-Serviciul Poliției de Siguranță, au cerut să fie cercetat.

O notă datată 13 mai 1943[3], trece în revistă acțiunile diverselor servicii ale poliției care îl au în centrul atenției pe Paul Constantinescu: Citez:

- "(....) În anul 1942 (Paul Constantinescu – n.n.) a reclamat D-lui Mareșal Antonescu că e șicanat pe chestia legionară, deși nu a făcut parte niciodată din mișcare.

- Președinția Consiliului de Miniștri a cerut informații referitor la antecedentele numitului.

- Agentura I-a cu referalul nr. 293 din 15 iunie 1942, face cunoscut că susnumitul este cunoscut și supravegheat spre a i se stabili activitatea.

- Agentura cu referatul nr.406 din 3 iulie 1942 precizează că susnumitul este cunoscut la fișele P.P.C. unde posedă dosar individual nr.11729 din care rezultă că i s-a făcut o descindere și percheziție la domiciliu însă nu s-a găsit nimic compromițător, totuși a fost demis de la Soc. de Radiodifuziune care nu mai putea să-i acorde încredere (...).

- În prezent nu se manifestă pentru mișcarea legionară, totuși este ținut în evidență pentru supraveghere.. Pe linie informativă nu a apărut ca activant în mișcarea legionară clandestină.(...).

- În present (1942 iulie) nu activează pentru mișcarea legionară."

Într-un document al Direcției Generale a Poliției tot din 13 mai 1943, se vorbeste despre un răspuns al Prefecturii Poliției Capitalei dat Ministerului Culturii Naționale și Cultelor, care cerea înaintarea "fișei speciale cerută de Preș.Cons. de Miniștri pentru numirea d-lui Paul Constantinescu profesor provizoriu la Conservatorul de Muzică. PPC la această adresă face cunoscut că susnumitul la fișele și la fișierele PPC nu se găsește înregistrat iar din activitatea sa, până în prezent se constată că nu a dat ordin la suspiciuni" [4].

După pierderea postului de la Radio, Paul Constantinescu a fost angajat consilier muzical la Oficiul Național al Cinematografiei. La cererea Ministerului Propagandei Naționale, Serviciul Poliției de Siguranță, Serviciul Special de Informații, Direcția Generală a Poliției și Prefectura Poliției Capitalei, la 7 iunie 1943, dau "aviz favorabil" lui "Constantinescu Paul, consilier muzical la Oficiul Național al Cinematografiei"[5].

---

[1] O.L.Cosma, Universul muzicii româneșși, Ed. Muzicală a U.C.M.R., București, 1995, pag.115.

[2] Arh. C.N.A.S., Dos. I 1717, pag. 31.

[3] Idem, pag. 117-18.

[4] Idem, pag. 120.

[5] Idem, pag. 94.

De asemenea, în 1942, Paul Constantinescu a încercat să devină titularul catedrei de armonie și compoziție bisericească a Conservatorului de Muzică și Artă dramatică din București. Deși comisia de concurs, prezidată de George Enescu, delegat de Academia Română, și având-u-i ca membrii pe, Mihail Jora, directorul conservatorului, Marțian Negrea, desemnat de consiliul profesoral, și Tiberiu Brediceanu și Ion Borgovan, delegați de Ministerul Culturii Naționale, a opinat ca Paul Constantinescu "să fie chemat prin numire la catedră[1]", aceasta nu s-a putut realiza, neîntrunind două treimi din voturile consiliului profesoral, principalii opozanți fiind prof. Ștefan Popescu și Dimitrie Cuclin[2].

În cei peste trei ani în care diferite instituții de cultură la care lucra, inclusiv Conservatorul de Muzică și Artă dramatică, cereau referințe diferitelor direcții și servicii ale poliției despre omul Paul Constantinescu, compozitorul Paul Constantinescu era în plină ascensiune profesională. Într-un raport al Serviciului de presă al Legației României de la Viena, din 29 octombrie 1943, este consemnat:" Sâmbătă 9 octombrie a avut loc la Opera de Stat din Viena reprezentarea baletului *Nunta din Carpați* (sic) de Paul Constantinescu cu care prilej întreaga presă vieneză a consacrat lungi elogii tânărului compositor și muzicii românești"[3]. Ca o paranteză, suita din baletul amintit a fost cântată, în aceeași perioadă, la Berlin și figura în programele concertelor lui George Georgescu de la Stocholm și Helsinki.

În țară, Paul Constantinescu este distins cu Meritul Cultural clasa a-II-a (1940), și apoi, în februarie 1943, cu aceeași distincție clasa I-a, și cu Ordinul Coroana României[4].

Schimbările survenite în România după 23 august 1944, ascensiunea agresivă a comuniștilor pe scena politică, au agravat și mai mult situația lui Paul Constantinescu. O notă datată 20 sept. 1945 a Comisariatului 17 Poliție vorbește despre punerea lui sub supraveghere, interesând "actuala și viitoarea orientare, activitatea și legăturile cu caracter politic.[5]"

În dosarul informativ care îl are ca obiectiv mai sunt patru documente în care se repetă aproape aceleași lucruri; deși în toate se precizează că nu "este cunoscut la fișele" serviciilor de poliție care au făcut investigații, unele documente, ignorând realitatea sau frizând de-a dreptul ridicolul, afirmă, de exemplu, că Paul Constantinescu ar fi fost angajat la radio în 1936 pentru că era "simpatizant legionar". Sau, că în timpul rebeliunii legionare "ar fi ajutat celorlalți rebeli la umplerea unor sticle cu benzină, care urmau să fie întrebuințate contra armatei.[6]"

Poate fi remarcat însă faptul că, pentru prima dată, documentele poliției, deși nu aduc probe acuzatoare ("La fișele Direcției Poliției de Siguranță nu este

[1] Arhivele Naționale, fondul Ministerul Culturii Naționale, dosar 1356, pag. 156.
[2] Idem, pag. 161.
[3] Arh. Naționale, Min. Propagandei-Serviciul Propagandă, cota 2905, dos.2759/1942, pag.1.
[4] Vasile Tomescu, op. cit., pag. 244.
[5] Arh. CNSAS, Dos. nr. I 1717, pag.11.
[6] Idem, pag. 28.

cunoscut"- spun Serviciul Pol. De Siguranță[1] la 21 aprilie 1945 și Raportul Brigăzii I-a Siguranță[2] din 29 aprilie același an), adaugă noi elemente pentru a sublinia presupusele legături ale compozitorului cu mișcarea legionară. În afară de așa-zisa "participate la rebeliune", este invocată colaborarea cu doi membrii cunoscuți ai mișcării legionare: Horia Igiroșanu și "ing. Sfințescu". Primul a fost regizor și un timp director al Oficiului Național al Cinematografiei, deci, ca angajat al oficiului, este imposibil ca Paul Constantinescu să nu-l fi cunoscut. E improbabil însă, să-l fi cunoscut pe ing. Duiliu Sfințescu[3], căci despre el este vorba. Duiliu Sfințescu a publicat în 1996[4] o carte în care dorește să aducă lămuriri asupra a ceea ce a fost mișcarea legionară. Numele lui Paul Constantinescu, nu este menționat, deși autorul vorbește despre diverse personalități care au aderat la Legiune sau pe care el îi consideră "simpatizanți " ai mișcării.

Mai mult, cartea conține un capitol intitulat "Cum am compus cântecele legionare"[5], scris la Milano de Ion Mânzatu, cel care fusese numit de guvernarea legionară Director General al Societății Radiodifuziunii în 1940 și ale cărui marșuri legionare au fost orchestrate de Paul Constantinescu. În cele 15 pagini ale capitolului, autorul, care dă detalii referitoare la împrejurările în care a compus cântecele, la persoanele care l-au încurajat să compună, nu menționează numele lui Paul Constantinescu, nici ca orchestrator al marșurilor, nici ca membru al mișcării legionare. Un compozitor care spune despre creațiile sale că sunt "dulcege și romantice", care, nu a depășit genurile romanței și a cântecelor militante și a cărei primire în S.C.R a fost impusă politic, să nu amintească de colaborarea cu un compozitor de talia lui Paul Constantinescu, dacă aceasta ar fi fost mai mult decât o obligație de servici? Dacă ar fi fost vorba de un apropiat sau de un "camarad" de ce să nu-l fi menționat, cu atât mai mult cu cât, la data scierii capitolului, 16 august 1978, Paul Constantinescu nu mai era în viață?

Dincolo de ochii vigilenți ai autorităților, creația lui Paul Constantinescu continua să se îmbogățească cu lucrări diverse ca stiluri și dimensiuni, de la cântece și colinde, *Concertul pentru cvartet de coarde* [6], *Olteneasca*, joc popular pentru orchestră simfonică, la oratoriile *Patimile Domnului* [7] (lucrare premiată în 1946) și *Nașterea Domnului*. Paul Constantinescu a compus cu mare succes și muzică de film. Într-un interviu din 1943 spunea: "Despre muzica de film, ca unul îndrăgostit de expresia imaginii în mișcare, pot să spun că am fost, cred, primul în țara noastră care a îmbrățișat-o cu căldură și de la filmul documentar *Țara Moților* din 1938 – (n.n. premiat la Cocursul de film de la Veneția, în 1939)-, până la *Delta Dunării* (n.n. – probabil este vorba de filmul *Paradisul pescarilor*, distins cu premiu

[1] Idem, pag. 27.
[2] Idem pag. 29.
[3] A părărsit România în 1941și a făcut o carieră internațională ca inginer.
[4] Duiliu Sfințescu, Răspuns la întrebăril ale tinerilor care doresc să afle tot adevărul despre Mișcarea legionară, Ed. Crater, 1996.
[5] Idem, pag. 142-157.
[6] Refăcut concert pentru orchestră de coarde, în: Vasile Tomescu, op. cit., pag. 492.
[7] În lista lucrărilor existentă la pag.181 a dosarului său personal (Arh.C.N.S.A.S., dos. Nr. I 1717) se amintește că oratoriul a fost creat în 1943, executat în 1946 și refăcut în 1948.

acordat pentru muzică în 1943) și *Scrisoarea pierdută*, mi-a fost un drum și o preocupare"[1].

Dacă filmele menționate de compozitor aveau subiecte care nu atrăgeau suspiciuni de ordin ideologic sau politic, colaborarea, chiar și prin compunerea muzicii, la filmul *"Uzinele Malaxa"* (1940) dar mai ales la filmul de război *"România în lupta contra bolșevismului/Războiul nostru sfânt"*[2], premiat la Veneția în 1941, cu siguranță nu au trecut neobservate, chiar dacă nu apar menționate în note și rapoarte.

Baletul *Nuntă în Carpați*, atât de lăudat la premieră, a fost ani la rând un cap de acuzare împotriva lui Paul Constantinescu, mai ales datorită punerii lui în scenă la Odesa, în 1942. Menționarea sa în rapoartele poliției și securității, ca fiind o lucrare "naționalistă", denaturează sensul pe care autorii lui, Paul Constantinescu și balerina Floria Capsali, l-au gândit. Trebuie amintit că baletul *Nuntă în Carpați* a fost conceput, după ce, în anul 1929, Paul Constantinescu, Floria Capsali, Mac Constantinescu, realizatorul decorurilor premierei baletului, ș.a. au făcut în comuna Fundul Moldovei o cercetare etnoculturală, fiind membrii unei echipe condusă de prof. Dimitrie Gusti. Așa cum avea să menționeze Floria Capsali într-un interviu din 1971 "Chiar înainte de a începe scenariul, am ales cu Paul Constantinescu muzica (...). Cum compozitorul nu s-a oprit doar la muzicile din Fundul Moldovei ci a ales elemente (și) din alte regiuni, baletul a căpătat titlul mai general pe care îl are azi (Nuntă în Carpați – n.n.). Momentul *Nuntă în Carpați* a constituit primul balet românesc de inspirație folclorică (...)"[3]. Într-un alt interviu din același an, prilejuit tot de repunerea în scenă a baletului la Opera Română în 1971, Floria Capsali detaliază contextul apariției lucrării: "Paul Constantinescu a început să lucreze la balet din 1933. Când muzica a fost în sfârșit gata, la lectură au asistat după câte îmi amintesc Jora, Brăiloiu, Mac Constantinescu, Mihail Sebastian, Dan Botta, printre alții – cu toții au fost entuziasmați de lucrare, fiind primită cu unanimitate de Consiliul Operei."[4]

Începând cu 1951 Paul Constantinescu reintră în atenția autorităților, de fapt a noi înființatei instituții, Securitatea Statului, și, la 23 februarie 1952, se hotărăște deschiderea unui dosar de verificare pe numele lui, fiind "cunoscut ca element dubios, iar în prezent se manifestă dușmănos față de muzica progresistă[5]".

Prin deschiderea dosarului securitatea urmărea să stabilească:
- activitatea politică și profesională din trecut și prezent;
- cu cine întreține corespondență în străinătate și ce cuprinde;
- ce legături de prietenie are și cu cine se întâlnește mai des;
- ce atitudine are față de regim.

[1] Interviu apărut la 11 oct.1943 în ziarul *Evenimentul*. În: Vasile Tomescu, op. cit., pag. 244.
[2] Filmul a fost prezentat în premieră la Festivalul de la Veneția, unde a fost distins cu premiul pentru film documentar. Scenariu Ion Cantacuzino, regia Paul Călinescu, muzica Paul Constantinescu.
[3] *Contemporanul*, 22 ian. 1971. (Arhiva U.C.M.R.)
[4] Nic. Spirescu, Interviu cu Floria Capsali, România liberă, 3 nov. 1971, în : Arhiva U.C.M.R.
[5] Arh. CNSAS, Dos. nr. I 1717, pag.128.

Se trasează ordinul ca Paul Constantinescu să fie supreveghiat informativ, prin mijloace tehnice, ascultarea telefonului și interceptarea corespondenței, să fie recrutat "un informator din prietenii săi intimi."

Cinci agenți cu numele de cod "Hans Roth", "Raul", "Ion Balotă", "Rodica"și "David", dar și alți oameni din anturajul compozitorului, sunt chestionați pentru a da informații. "Hans Roth", cel care, așa cum spune în nota sa informativă, îl ajuta pe Paul Constantinescu să traducă în germană libretul operei *O noapte furtunoasă*, care urma să fie pusă în scenă în Germania, vorbește despre un om care nu are "nimic comun cu ideile și idealurile de azi[1]. "Ion Balotă", atent cu ce se ocupa Paul Constantinescu la Viena, informează despre faptul că, făcând parte dintr-o delegație de compozitori "a ridicat și a cheltuit o sumă destul de însemnata de la editură (este vorba de Editura Universal– n.n.), care i-a strâns și a păstrat în depozit drepturile de autor (..)."[2]

Șeful Serviciului de cadre al Uniunii Compozitorilor, Ion Dragomir, transmite și el caracterizări, în care menționează că Paul Constantinescu este "un element de mare talent", reiterează istoria trecutului lui, dar și faptul că are o "atitudine ostilă regimului. Nu scrie nimic pentru mase, nu admite critica și nici îndrumarea.(..)", și concluzionează: "Nivel politic și ideologic scăzut, din punct de vedere politic nu se poate avea încredere în el[3]." Oameni din anturajul lui, profesorii de la consevator, Nic. Parocescu[4] și A. Gherțovici, sunt întrebați de serviciul de cadre al U.C.R. sau direct de ofițerii de securitate despre activitatea lui Paul Constantinescu. I se recunosc meritele artistice, sinceritatea și corectitudinea, dar este subliniată ostilitatea față de regimul comunist, argumentată citez: "prin formația sa (elev a lui Jora) și prin legăturile sale cu clerul"[5].

Paralelismul biografiilor sale continuă: pentru lucrările pe care Paul Constantinescu le-a compus este premiat, în 1951, cu Premiul de Stat clasa a-II-a, Uvertura "*Juventus*" obține o mențiune la Helsinki în 1952, iar *Concertul pentru pian și orchestră*, Premiul de Stat clasa I, în 1954[6]. Mai este distins cu titlul de Maestru emerit al artei, în 1955, iar în 1959, cu ocazia împlinirii vârstei de 50 de ani, i se conferă Ordinul Muncii "pentru merite deosebite în domeniul creației muzicale și al învățământului muzical românesc."[7] Culmea ironiei este că un referat al securității din 1959, care amintește o parte dintre aceste distincții, are următoarea rezoluție: "Să fie trecut în condiția de suspect"[8]. Și într-adevăr va fi tratat ca un suspect.

---

[1] Idem, pag.131.
[2] Idem, pag. 135.
[3] Idem, pag . 88.
[4] Idem, pag . 8-9, menționat în Raport din 6 ianuarie 1960, semnat de cpt. Barariu.
[5] Idem, pag. 90. Datele sunt menționate într-o *Referință* scrisă de mână, semnată A. Gherțovici, scrisul fiind același cu cel din caracterizarea semnată Ion Dragomir, de la paginile 88-89.
[6] Vasile Tomescu, op. cit. pag. 496.
[7] Vasile Tomescu, op. cit., pag. 383.
[8] Arh. CNSAS, Dos. nr. I 1717, pag. 84.

În februarie 1959 telefonul familiei Paul Constantinescu este pus sub urmărire pentru mai multe luni, convorbirile fiind transcrise pentru a fi analizate. Conform Notei nr.2, din 25 martie 1959, Paul Constantinescu este urmărit pe stradă pas cu pas și fotografiat.[1]

Îmbolnăvirea gravă a soției sale, Maria Ana, îl pune pe Paul Constantinescu într-o situație disperată, care crează securității noi posibilități de a-l urmări. Încercând să o trimită la tratament la Viena, solicită pașaport. Două documente din 1959 ale Direcției control stăini și pașapoarte, cer respingerea cererii lor. Maria Ana Constantinescu va fi totuși operată la Viena. O notă informativă a agentului "Raul" lămurește miracolul plecării d-nei Constantinescu. Citez: "Menționez nenorocirea care a lovit pe soția lui Paul și care îl face să sufere foarte mult, anume pierderea ochilor. Îmi spunea că numai datorită tov. Constanța Crăciun poate să-și îngrijească soția, că s-a arătat cu atâta înțelegere și bună voință față de el și de marea nenorocire a lor."

Corespondența dintre soții Constantinescu, este interceptată, deschisă și fotografiată, deconspirând pentru un public neavenit legătura lor foarte strânsă. Citez: "Cred că ți-a plăcut acrostihul, - îi scria la 4 martie 1959 Paul Constantinescu soției sale - dar să bagi de seamă să nu-l bocești că nu-ți prinde bine; ai primit scrisoarea cu mărțișorul? Eu am primit scrisoarea scrisă prin mâna lui Frau dr. Hift (...)" [2].

Același regim îl au toate scrisorile pe care Paul Constantinescu le primește sau le trimite prietenilor. Evident, subiectele lor nu au conotații politice sau ideologice, informațiile fiind de ordin personal sau legate de viața muzicală, ca în corespondența cu compozitorul Marcel Mihalovici. Aș sublinia căldura umană, prietenia sinceră dar și tristețea pe care o trăia Paul Constantinescu, apăsat de griji și de lipsa celor apropiați, care răzbat dintr-o scrisoare datată 4 martie 1959: "Afară de faptul ca bunul nostru prieten Alfred (este vorba de Alfred Alessandrescu - n.n.) ne-a părăsit așa de odată și definitiv, alte vești mai importante, nu pot să-ți transmit. În tot cazul lucrul acesta ne-a lăsat un gust amar în gură. Și un gol la cotul mâinii drepte, care ne face să pierdem ceva din siguranța rândurilor strânse și să ne clătinăm pe picioare. Ei, trebuia odată să vină și asta! Maricuța (Maria Ana Constantinescu - n.n.) e departe, voi sunteți departe, Moș Mișucă (Mihail Jora - n.n.) iar bolnav, nici eu nu mă simt în cine știe ce forță, așa că totul începe să devină cam trist și apăsător!"[3]

Într-adevăr ultimii ani din viața sa prea scurtă, sunt apăsați de grijile generate de suferința soției sale, dar și de propria-i boală. Biografia compozitorului Paul Constantinescu se încheie cu trei lucrări de referință pentru muzica românească: *Concertul pentru harpă și orchestră* (1960), *Simfonia ploieșteană*, dedicată orașului său natal (1961) și *Triplul concert pentru vioară, violoncel, pian și orchestră* (1963).

[1] Idem, pag. 105.
[2] Idem, pag. 208.
[3] Idem, pag. 206-7.

Biografia sa secretă, cea din documentele poliţiei şi ale securităţii, pe care nici el nu o cunoştea, dar bănuia că există, aparent s-a încheiat la 28 ianuarie 1963, când s-a hotărât închiderea dosarului de verificare deschis în 1959. Spun aparent, deoarece chiar dacă în nota de clasare se precizează "nu a rezultat că susnumitul desfăşoară activitate de spionaj – materialul neconfirmându-se"- se spune în continuare: "Asupra individului urmărit s-a hotărât să fie menţinut în evidenţa elementelor duşmănoase."[1]

Paul Constantinescu s-a stins din viaţă la 20 dec. 1963, după o lungă şi grea suferinţă; în ultimile sale zile, în spital, ca un gest de rămas bun de la viaţă şi de la muzică, a reuşit să asculte înregistrarea unei repetiţii cu Triplul concert. Profund îndurerat de pirderea mult iubitului discipol şi prieten, Mihail Jora spunea: E dureros tare pentru un bătrân dascăl să vorbească la căpătâiul unuia din cei mai dragi foşti elevi ai lui, pentru a-i aduce elogii de care nu are nevoie, atât de cunoscut şi preţuit este numele lui Paul Constantinescu la noi şi peste hotare. Şi totuşi trebuie să-mi potolesc durerea, rugându-vă pe toţi cei ce se găsesc aici, strânşi în jurul Lui (sic), să-şi amintească de emoţionantele clipe ce le-am trăit la ascultarea Oratoriului de Crăciun, a Concertului pentru orchestră de coarde, a Nopţii furtunoase, a concertului pentru pian sau a liedurilor şi să ne desfătăm la gândul că aceste lucrări vor rămâne, mai departe, pietre de hotar şi că vor fi ascultate de generaţiile viitoare cu emoţia şi cu mulţumirea de a se afla, ca şi noi cei de astăzi, în faţa unor capodopere scrise, cândva, la începuturile mişcării muzicale româneşti. (..) Astfel, despărţirea fizică, atât de timpurie, de iubitul nostru prieten va fi - sunt sigur - compensată cu vieţuirea peste ani a ceea ce a avut mai bun într-însul: graiului său muzical, luminos, bogat, sincer, expresiv. E cel dintâi elogiu ce se poate aduce acestui mare artist, al doilea fiind cel al omeniei şi al înţelegerii faţă de colegi şi de înfăptuirile lor."[2]

Astfel s-a încheiat existenţa lui Paul Constantinescu. Au rămas lucrările sale şi biografiile paralele; cea din volumele istoriei muzicii, mărturie a unui destin creator luminos şi puternic; cea dintre coperţile dosarului, mărturie dramatică a luptei unui destin oprimat de comandamentele politice.

Summary

Paul Constantinescu arose like a star, a great hope of Romanian musical creation. At only 22 years old he was awarded at **G. Enescu Composition Contest** for his second opus, ***Suita romaneasca***. At 23 he became a member of the **ROMANIAN MUSICAL PERFORMIMNG AND MECHANICAL RIGHTS SOCIETY**. At 25 he had already composed an opera which was first performed in Bucharest. At 30 he was praised by the critics and awarded for the musical and choreographic poem ***Nunta in Carpati*** (Wedding in Carpathians).

Whoever might think that an artist with such a spectacular appearance on the Romanian music scene would be living a life of paradoxes: every successful step he made – either as a composer or as a citizen - had a painful shadowed side...

[1] Idem, pag. 229.